

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.15, november 2019

Indledningen er redigeret af Jon Tafdrup og Steen Tullberg

Tilsyn ved ph.d. Sebastian Olden-Jørgensen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Kiøbenhavns Pris i Danske Samfund 11te Februar 1841

ved Kirsten Vad

Indhold

- 1 Anledning
 - 1.1 Stormen på København
 - 1.2 Mindedage i Danske Samfund
- 2 Kiøbenhavns Pris
 - 2.1 “Konning havde sig Kiøbenhavn”
 - 2.2 “Danmarks Hovedstad den ranke”
- 3 Efterliv
- 4 Anvendt litteratur
 - 4.1 Trykt
 - 4.2 Utrykt

1 Anledning

Den 11. februar 1841 holdt Grundtvig et oplæg om Københavns belejring 1658-1660 og stormen på København i foredragsforeningen Danske Samfund (Grundtvig-arkivet, fasc. 364.II.45). I denne anledning skrev han også to sange, som blev trykt i et hæfte med titlen *Kiøbenhavns Pris i Danske Samfund 11te Februar 1841*.

1.1 Stormen på København

Stormen på København 10.-11. februar 1659 var et slag under Karl Gustav-krigene (1657-58 og 1658-60). Gennem løfter om nye privilegier til Københavns borgere havde Frederik 3. fået befolkningens støtte, og byen formåede at holde stand under

svenskernes belejring fra 1658-1660. Til at bistå de regulære tropper blev der oprettet militære korps bestående af byens indbyggere, herunder bl.a. studenter, kongelige embedsmænd, matroser, håndværkersvende og købmandssvende (Olden-Jørgensen 2011, s. 17). Da svenskerne angreb København natten mellem den 10. og 11. februar, var byen forberedt, og det endte med et nederlag til svenskerne med et tabstal på et par tusinde mod danskernes 17 eller 20 døde (Olden-Jørgensen 2018, s. 48). Krigen sluttede året efter ved Freden i København.

1.2 Mindedage i Danske Samfund

Danske Samfund blev oprettet i 1839, og foreningens hovedformål var at fremme danskhed og folkelighed. På denne tid var det kun kutyme at fejre kongelige og kirkelige mærkedage, men i Danske Samfund skabte Grundtvig tradition for at mindes tre verdslige dage for historiske begivenheder: 11. februar (stormen på København i 1659), 2. april (slaget på Reden i 1801) og 28. maj (oprettelsen af de rådgivende provinsialstænder, indført ved kongelig forordning i 1831). Formålet med disse mindedage var at indprente dem i foreningens og "Efterslægtens Ihukommelse" (Grundtvig 1842, s. 6). De tre mindedage, som blev markeret med taler og sange, sammenlignede Grundtvig med kirkeårets tre store begivenheder: jul, påske og pinse (Lundgreen-Nielsen 1992, s. 68; Grundtvig-arkivet, fasc. 364.II.74, s. 4v). Ved at oplive og "værne om ædle Fædres og Bedrifters Minde" skulle foreningen skabe interesse for Danmarks historie (Grundtvig 1842, s. 6).

11. februar blev fejret som kirkelig mindedag i perioden 1660-1766 (Ilsøe 1991, s. 56). Grundtvig mente, at dagen stadig burde fejres, da København havde vist sit ægte danske væsen og værd som hovedstad under svenskernes storm, og han betegnede dagen som københavnernes store dåd (Lundgreen-Nielsen 1997, s. 34 f.; Grundtvig-arkivet, fasc. 364.II.45, s. 8v).

2 Kiøbenhavns Pris

Sangene med førstelinjerne "Konning havde sig Kiøbenhavn" og "Danmarks Hovedstad den ranke" hylder begge København og byens rolle under Karl Gustav-krigene – med fokus på stormen på København.

2.1 "Konning havde sig Kiøbenhavn"

Hæftets første sang synges på melodien til folkevisen "Hellig-Olavs Vædddefart" (DgF 50). Sangen er på 14 strofer, og dens omkvæd "Det er saa favert ved Sundet at færdes" er en omarbejdelse af folkevisens "Det er saa faurt i Trondhiem at huile". I sangen skildrer Grundtvig et par historiske begivenheder under Karl Gustav-krigene.

Første strofe introducerer de to stridende konger, Frederik 3. og Karl 10. Gustav, og de følgende strofer handler om svenskernes angreb på Danmark og særligt København. I strofe 4 findes Frederik 3.s berømte udtalelse om, at han ville 'dø i sin rede', dvs. at han ikke ville bringes i sikkerhed forud for svenskernes belejring. Hollændernes undsætning af danskerne beskrives i strofe 5-7. Den 29. oktober 1658 sprængte den hollandske flåde sig igennem den svenske blokade af Øresund og kom

dagen efter til København med proviant og soldater (Olden-Jørgensen 2011, s. 18). Under svenskernes belejring af København havde byens klokker været stille, men efter hollændernes ankomst slog de atter (strofe 8). Stormen på København den 11. februar 1659 beskrives som et jordskælv, der “blev til Blæst”, da svenskernes angreb mislykkedes (strofe 9). København og Øresund prises i sangens sidste strofer.

2.2 “Danmarks Hovedstad den ranke”

Hæftets anden sang er en hyldest til København på 13 strofer. Byens historie føres tilbage til Absalon, som byggede en borg, i det der blev kaldt Havn (strofe 2). Eksisterende gader nævnes til kortlægning af, hvad der engang var land og vand (strofe 2-5). Fra strofe 5 beskrives byens prøvelser under svenskernes belejring og stormen på København, hvor alle samfundslag deltog i kampen mod Karl 10. Gustavs hær, og derfor “Kæmped, seired hele Staden” (strofe 8). Københavnerne vandt dermed “Frihed, Roes og Ry” (strofe 9) og skal stadig ses som rigets beskytter (strofe 11 og 12).

Sangen skal synges på melodien til Laurids Koks vise om Thyra Danebod, “Danmark, dejligst Vang og Vænge”. Melodien er komponeret af Poul Edvard Rasmussen, og den blev trykt første gang i Abrahamson, Nyerup og Rahbeks *Udvalgte Danske Viser* (1814, bind 5, s. LXXIV).

3 Efterliv

I april udkom begge sange i 3. hæfte af *Viser og Sange for Danske Samfund* (1841). Disse sanghæfter blev sandsynligvis udgivet på baggrund af et ønske fra Danske Samfunds medlemmer om at eje en sangbog til brug ved foreningens møder (Johansen 1948-1954, bind 2, s. 161).

“Konning havde sig Kiøbenhavn” blev desuden trykt i Nutzhorn og Schrøders *Historiske sange* (1872). Derudover indgik visen i 1.-15. udgave af *Højskolesangbogen*.

4 Anvendt litteratur

4.1 Trykt

- Abrahamson, Werner Hans Frederik, Rasmus Nyerup & Knud Lyne Rahbek (1814) *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen; efter A.S. Vedels og P. Syvs trykte Udgaver og efter haandskrevne Samlinger udgivne paa ny*, bind 1-5, bind 5. København.
- DgF, se Grundtvig, Svend (1853-1976).
- Grundtvig, N.F.S. (1841) *Kiøbenhavns Pris i Danske Samfund 11te Februar 1841*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1842) *Danske Folke-Fester en Røst fra Danske Samfund*. København.

- Grundtvig, Svend (1853-1976) *Danmarks gamle Folkeviser*, bind 1-12. København.
- *Højskolesangbogen* (1894-). København.
- Ilsøe, Harald (1991) "Danskerne og deres fædreland. Holdninger og opfattelser ca. 1550-1700" i *Dansk Identitetshistorie*, red. Ole Feldbæk, bind 1-4, bind 1, s. 27-88. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1992) "Grundtvig og danskhed" i *Dansk Identitetshistorie*, red. Ole Feldbæk, bind 1-4, bind 3, s. 9-187. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1997) "København: dødsfjendehjertenskær" i *København læst og påskrevet*, red. Flemming Lundgreen-Nielsen, s. 17-41. København.
- Nutzhorn, Heinrich & Ludvig Schrøder (1872) *Historiske sange*. København.
- Olden-Jørgensen, Sebastian (2011) *Stormen på København 1659. Et københavnsk og nationalt erindringssted gennem 350 år*. København.
- Olden-Jørgensen, Sebastian (2018) *Svenskekrigene*. Aarhus.
- *Viser og Sange for Danske Samfund* (1841), hæfte 3. København.

4.2 Utrykt

- "I Danske Samfund (11te Febr 1841)", ms. i Det Kongelige Bibliotek, København, Grundtvig-arkivet, fasc. 364.II.45.
- "Danske Samfund (12te April 1842)", ms. i Det Kongelige Bibliotek, København, Grundtvig-arkivet, fasc. 364.II.74.